

KLASTERIZACIJA – PRIELAIDA DIDINTI LIETUVOS MAISTO IR GĖRIMŲ PRAMONĖS KONKURENCINGUMĄ?

*Aldona Stalgienė, **Jolanta Paunksnienė

*Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas

**Vilniaus Gedimino technikos universitetas

Straipsnyje nagrinėjamas Lietuvos maisto ir gėrimų pramonės pajėgumas įveikti konkurencinį ES rinkos jėgų spaudimą nuolat kintančios aplinkos sąlygomis, įvertintos konkurencinių sektoriaus pranašumų plėtojimo galimybės, galimybė didinti sektoriaus konkurencingumą klasterizacijos pagalba, akcentuota valstybės vaidmens svarba plėtojant konkurencingą Lietuvos maisto ir gėrimų pramonę.

Raktiniai žodžiai: konkurencingumas, konkurencingumo veiksniai, konkurencinis pranašumas, klasteriai, mokslo technologinės platformos.

Įvadas

Pastaruoju metu daug diskutuojama apie stiprėjančią konkurenciją bei šalies pramonės gebėjimą atlaikyti konkurenciją tiek vidaus, tiek užsienio rinkose. Ūkio subjektų ar atskiro pramonės sektoriaus gaminamos produkcijos konkurencingumą rinkoje lemia ekonominių, technologinių, socialinių ir kitų veiksnių visuma. Konkurencingumo tyrime svarbią vietą užima jo analizės metodų parinkimas ir pritaikymas nustatant konkrečios ūkio šakos konkurencingumą. Tik tinkamai parinkus tyrimo metodus galima patikimai formuoti ūkio šakos konkurencines strategijas. Konkurencijos strategijos formavimo ir operatyvaus koregavimo būtinumą sąlygoja nuolat kintanti aplinka.

Vienas iš reikšmingiausių inovacijomis paremtos ekonomikos aspektų yra klasterizacija, apimanti svarbiausius šių naujovių nešėjus – įmones, vartotojus, universitetus, valstybines tyrimų institucijas ir t. t. (Bekar, 2001). Taigi klasteriai turi reikšmingą poveikį ne tik atskiros įmonės, bet ir šalies arba regiono konkurencinio pranašumo formavimui, nes jie sukuria palankias sąlygas didinti įmonių produktyvumą, inovatyvumą, gerinti darbo ir produktų kokybę, technologinį turinį, atsirasti naujiems verslams.

Tyrimų objektas – šalies maisto produktų ir gėrimų pramonės konkurencingumo didinimo veiksniai.

Tyrimų tikslas – nustatyti Lietuvos maisto ir gėrimų sektoriaus tolesnes plėtros kryptis, atsižvelgiant į galimos sektoriaus klasterizacijos teigiamą poveikį.

Konkurencingumas – greitai kintantis reiškinys, nes įgytos konkurencinės pozicijos laikinos, jei produktyvumo didėjimo tempai atsilieka nuo konkurentų ar kitų šalių (tarptautinio palyginimo atveju) pasiektų tempų. Su šia problema susiduria ne tik Lietuvos pramonė, bet ir kitos Rytų ir Vidurio Europos šalys, įsijungusios į ES

sudėtį pastaruoju laikotarpiu. Konkurenciją skatinančios priemonės taikomos kaip reakcija į jau įvykusius pokyčius, tačiau dažnai jos būna pavėluotos ir reikalaujančios tam tikrų organizacinių pokyčių šakoje. Dažnai aplinkos pokyčių tempai yra labai dideli, todėl darosi sunku įvertinti jų poveikį ir prognozuoti veiklos rezultatus. Todėl būtina ieškoti naujų būdų, kurie padėtų išskirti konkurencingumą lemiančius veiksnius, numatyti jų įvertinimo būdus, rezultatų aprobavimo galimybes viename iš didžiausių Lietuvos perdirbimo pramonės sektorių.

Tyrimų hipotezė – klasteriai pagerina SVV įmonių verslumo ir inovatyvumo gebėjimus bei įėjimo į tarptautines rinkas galimybes.

Tyrimo metodika – mokslinės literatūros sisteminė, loginė ir lyginamoji analizė, statistinių duomenų sisteminimas maisto produktų ir gėrimų gamybos sektoriaus dinamikos įvertinimui. Siekiant nustatyti maisto produktų gamybos įmonių plėtros tendencijas lemiančius veiksnius, inovacijų plėtros kliūtis ir problemas sektoriuje 2007 m. rudenį buvo atlikta įmonių apklausa. Tyrimo metu buvo išsiųsta 380 anketų duonos kepimo bei konditerijos gamybos, vaisių ir daržovių perdirbimo bei kitų maisto ir gėrimų pramonės sektorių įmonėms. Siekiant gauti kuo daugiau informacijos dalis anketų buvo pateikta vadovams tiesiogiai, lankantis įmonėse. Vieni įmonių vadovai pažadėjo atsiųsti atsakymus, bet neatsiuntė, kiti atsisakė motyvuodami tuo, kad šiais metais jau gavo daug anketų ir neturi laiko į jas atsakinėti. Respondentų aktyvumas nedidelis – gauta 60 užpildytų anketų. Atsiuntusiųjų atsakymus įmonių tarpe didžiausią dalį sudarė duonos kepimo bei konditerijos gamybos (31,8 proc.) bei vaisių ir daržovių perdirbimo įmonės (21,7 proc.). Pagrindinę apklaustų įmonių dalį sudarė uždarnosios akcinės bendrovės (61,7 proc.) ir individualios įmonės (21,7 proc.). Beveik 92 proc. visų respondentų savo veiklą pradėjo daugiau kaip prieš penkerius metus. Aktyviausi respondentai – vidutinės pagal darbuotojų skaičių įmonės. Įmonės, turinčios 50–99 darbuotojus, sudarė 28,3 proc. visų respondentų, o įmonės su 100–249 darbuotojais – 20 proc. Dauguma respondentų (56,7 proc.) savo veiklą vykdo vidaus ir užsienio rinkose, per 43 proc. – tik vidaus rinkoje – daugiausia tai duonos ir pyrago kepimo įmonės. Virš ketvirtadalio respondentų, eksportuojančių savo produkciją, užsienio rinkose parduoda daugiau kaip pusę savo produkcijos, tačiau beveik pusės eksportuotojų (47,0 proc.) pardavimai užsienio rinkose neviršija 20 proc. ribos.

Lietuvos maisto ir gėrimų pramonės konkurencingumo didinimo galimybės

Konkurencingumo sąvoka naudojama siekiant bendrai apibūdinti šalies, sektoriaus ar ūkio subjekto konkurencingumą. Siaurąja prasme konkurencingumui aprašyti kartais naudojami tik atskiri užsienio prekybos arba makroekonominiai rodikliai (BVP, produktyvumo, rinkos dalies). Tačiau konkurencingumas yra ypatingai sudėtingas ir daugiaaspektis reiškinys, kurio įvertinimas reikalauja atsižvelgti į pasiektus rezultatus ne vien tik ekonomikos srityse. Iš konkurencijos sąvokos galima išvesti daugelį koncepcijų ir modelių, kurie visi yra pagrįsti gebėjimu konkuruoti, t.y. gebėjimu suvokti produktą kaip geresnę alternatyvą, negu ta, kurią

siūlo konkurentai (Karlöf, 2006). Užsienio, o pastaruoju metu ir Lietuvos, specialistai yra sukūrę arba pritaikę savo šalių poreikiams įvairias konkurencingumo įvertinimo metodikas. Pramonės konkurencingumą vertinančius tyrimus pagal tyrimo tikslą sąlyginai galima suskirstyti į šias grupes (Porter, 1998; Азоев, 1995; Яковлев, 1990):

- įvairiapusis, tradicinis šalies visos pramonės (kartais tik jos atskiro sektoriaus) konkurencingumo įvertinimas. Šių tyrimų pagrindinis bruožas – nustatomas pramonės konkurencingumas tarptautinėse rinkose, identifikuojami pramonės konkurencingumą įtakojantys veiksniai;

- klasterių analizės. Tyrimų būdas, kuomet analizuojami pasirinkto sektoriaus ryšiai su kitais pagalbiniais sektoriais. Klasterio arba pramoninės grupės sąvoka apima ne tik konkretaus pramonės sektoriaus įmones, bet ir jų tiekėjus, distributorius bei kitokiais būdais susijusias įmones ir institucijas;

- šalies tarptautinio konkurencingumo aukštų technologijų bei sudėtingų produktų srityse, taip pat kuriančių didelę pridėtinę vertę pramonės sektoriuose ir veiklose, įvertinimas. Tokių tyrimų pastaruoju metu gausėja, kadangi išsivysčiusios šalys didžiausią dėmesį kreipia į technologinę pažangą užtikrinančių verslo paslaugų bei pramonės sektorių plėtrą;

- verslo aplinkos įvertinimas. Gali būti atliekami specialūs pramonės ar net atskiro sektoriaus veiklos aplinkos įvertinimai arba panaudojami šalies, kaip ekonominio vieneto, konkurencingumo įvertinimai.

Konkurencingumo tyrimui taip pat gali būti išskirtas dar vienas tyrimų aspektas – atskiro produkto (prekės) konkurencingumo nustatymas (Азоев, 1995; Яковлев, 1990).

Priklausomai nuo tyrimo siekiamų tikslų, konkurencingumo vertinimui naudojami skirtingi rodikliai, tačiau visi autoriai pažymi klasterių analizės reikšmingumą. M. Porter „deimanto“ modelyje pateikiami pagrindiniai keturi veiksniai, veikiantys kiekvienas atskirai ir visi keturi kaip sistema (Porter, 1998). Modelio autorius teigia, kad visi šie veiksniai veikdami kartu sukuria aplinkos dinamiškumą, stimuliuoja bei intensyvina konkurenciją. Vėliau pristatytas „Dvigubo deimanto“ modelis. Šiame modelyje vyriausybė tampa svarbiu veiksniumi, darančiu įtaką keturiems pagrindiniams veiksniams (Rugman, 2005). Į modelį buvo įtrauktas ir tarptautinės veiklos poveikis. D. S. Cho patobulino M. Porterio „Nacionalinio deimanto“ modelį ir sukūrė „Devynių veiksnių“ modelį (Cho, 2005). Autorius kritikuoja M. Porterio modelį dėl jo netinkamumo analizuoti mažiau išsivysčiusių ar mažų šalių konkurencingumą, nes šios šalys nebūtinai kuria savo konkurencingumą turėdamos visus keturis modelyje išskirtus veiksnius, be to įtraukia žmogiškąjį faktorių.

Klasterių analizė dabartiniu metu itin paplitęs tyrimų būdas, kuomet analizuojami pasirinkto sektoriaus ryšiai su kitais pagalbiniais sektoriais. Vienas iš veiksnių, skatinančių augantį domėjimąsi klasteriais, yra globalizacijos įtaka konkurencijos prigimčiai ir intensyvumui. Klasterio arba pramoninės grupės sąvoką bei analizės metodiką, besiremiančią pridėtinės vertės grandine, pasiūlė M. E. Porteris. Klasterių analizė praktiškai reiškia, jog nagrinėjamas visas produkto

gamybos procesas nuo žaliavų gavimo iki jo pateikimo vartotojui (Porter, 2008; Karlöf, 2006). Klasteris – tai koncentracija tarpusavyje susietų įmonių, specializuotų ir paslaugų tiekėjų, susietų pramonės šakų įmonių ir asocijuotų institucijų (universitetų, standartų ir prekybinių asociacijų) tam tikroje kryptyje, kurios konkuruoja, bet taip pat ir bendradarbiauja. Arši konkurencija pastebima kovoje dėl vartotojų ir jų išlaikymo. Tačiau daugelyje sričių egzistuoja kooperacija, vertikaliai įtraukianti giminingas pramonės šakas ir organizacijas (Porter, 1998). Feser teigia, jog ekonominiai klasteriai yra viena kita remiančios verslo šakos bei institucijos, kurios dėl tokio santykių pobūdžio tampa labiau konkurencingos (Feser, 1998). Roelandt ir kt. klasterius charakterizuoja kaip tvirtai tarpusavyje susijusių priklausomų įmonių (įskaitant specializuotus tiekėjus) tinklus, kurių pagrindas yra vertingumą sukuriančios gamybos grandinės (Roelandt, 2000). Būtina pažymėti, kad klasteriai neatsiejami nuo visų kitų anksčiau minėtų veiksnių, kurie stipriai įtakoja pramonės subjektų jungimąsi į grupes.

Maisto produktų ir gėrimų gamyba pagal daugelį ekonominės veiklos parametru yra pagrindinė apdirbamosios pramonės šaka Lietuvoje. Technologijų platformų ir klasterių idėjos Lietuvoje bandomos realizuoti jau ne pirmus metus. Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis (Porter, 2008) Lietuva klasterių plėtros procese nedaug atsilieka nuo vidurkio (1 lentelė), tačiau šis procesas aktyvesnis tik informacinių technologijų, nanotechnologijų, biotechnologijų sektoriuose, o maisto ir gėrimų gamybos sektoriuje nėra daug potencialių klasterio vystymusi suinteresuotų, dinamiškų, į veiklą tarptautinėse rinkose orientuotų įmonių, kurios galėtų būti klasterio branduoliu (Jucevičius, 2006).

1 lentelė. Klasterių plėtra pasauliniu mastu

Užimama vieta	Šalis/ekonomika	Balai*	Užimama vieta	Šalis/ekonomika	Balai*
1	Kinija	5,6	76	Lietuva	3,4
2	JAV	5,6	77	Bangladešas	3,4
3	Singapūras	5,3
4	Italija	5,3	132	Čadas	2,2
...	133	Bosnija ir Hercegovina	2,2
75	Estija	3,4	134	Moldavija	1,5

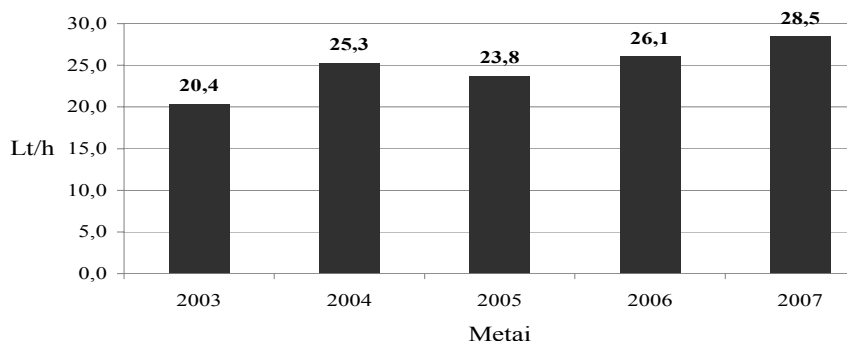
*Vidurkis 3,6 balo (1 balas – retai pasitaiko, 7 balai – plačiai paplitę daugelyje šakų).

Klasteriai pramonės sektoriui suteikia konkurencinį pranašumą ir turi trejopą teigiamą poveikį (Porter, 1998):

- 1) padidina klasterį sudarančių kompanijų ir pramonės šakų našumą;
- 2) pagerina kompanijų ir pramonės šakų prisitaikymą prie inovacijų ir taip didina jų našumą;
- 3) skatina naujų verslų atsiradimą, kurie palaiko inovacijas ir tokiu būdu išplečia klasterio ribas.

Remiantis šia koncepcija, analizuojami Lietuvos maisto ir gėrimų pramonės atitinkami veiksniai.

Lietuvoje maisto ir gėrimų pramonės didėjantis darbo našumas teigiamai įtakojo gamybos plėtrą. 2007 metais maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonėse sukurta pridėtinė vertė, palyginus su 2006-aisiais, padidėjo 9,2 proc., o palyginus su 2003-aisiais – 40 proc. (1 pav.). Nepaisant to, kad 2007 metais darbo našumas gerokai padidėjo, vienas Lietuvos maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos įmonės darbuotojas per valandą sukuria kelis kartus mažiau pridėtinės vertės nei analizuojamo sektoriaus darbuotojas ES šalyse senbuovėse (Pelanienė, 2008). Remiantis šiais tyrimais galima išskirti pagrindinius darbo našumo augimą įtakojančius ir tampriai tarpusavyje susijusius veiksnius. Bendrą maisto ir gėrimų pramonės darbo našumo lygį stipriai įtakoja mažų ir vidutinių įmonių, kuriose dirba daugiau kaip pusė visų sektoriaus darbuotojų, nedidelis darbo našumas, besiskiriantis nuo didelių įmonių 2,5–4 kartus.

1 pav. Maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonių sukurta pridėtinė vertė 2003–2007 m.

Analizuojant apklausos duomenis pastebimi nauji akcentai. Į pirmąją vietą iškilo įmonės konkurencingumą neigiamai įtakojo veiksniai, susiję su gamybos išteklių kainų didėjimu ir jų stoka. Respondentai pažymėjo svarbiausias kliūtis:

- darbo jėgos kainų didėjimą – 80,7 proc.;
- energetinių išteklių kainų didėjimą – 77,3 proc.;
- žaliavų kainų didėjimą – 76,0 proc.;
- kvalifikuotų darbuotojų stoką – 72,0 proc.

Tokios nuomonės yra visos dalyvavusios apklausoje duonos ir pyrago kepimo įmonės, du trečdaliai vaisių ir daržovių perdirbimo įmonių.

Vienas pagrindinių veiksnių, lemiančių darbo našumą ir jo augimą, yra naujos technologijos, gebėjimas jas įdiegti ir panaudoti (Bekar, 2001). Pagrindine darbo našumo skirtumų priežastimi ES lygiu galima įvardinti moraliai ir fiziškai senesnius, žemesnio technologinio, neatitinkančio ES šalių senbuvų, lygio įrenginius ir mašinas (ypač mažose įmonėse, kurios turi mažai galimybių pritraukti stambesnes investicijas technologijų atnaujinimui. Dėl šios priežasties darbo našumo sudedamoji dalis – pagrindinio kapitalo vartojimas – yra mažesnė nei ES šalyse. Apklausos duomenimis įmonių, labai gerai vertinančių savo technologinius procesus, buvo, tačiau, palyginti su 2006 metais, mažiau – tik 3,3 proc. (2006 m. – 6,9 proc.). Santykinai daug respondentų (45,0 proc.) savo technologinius procesus įvertino tik patenkinamai.

Esant patenkinamai technologinių procesų būklei, užtikrinti savo gaminių konkurencingumą tiek vidaus, tiek užsienio rinkose yra gana sudėtinga.

Naujų technologijų diegimas priklauso nuo turimų lėšų ar gebėjimo pritraukti investicijas iš šalies. Daugiausiai investuota maisto produktų ir gėrimų gamybos sektoriuje integracijos į ES laikotarpiu. Aukštesnę investicijų rodiklio reikšmę lėmė žemesnis nei ES šalių senbuvė maisto produktų gamybos įmonių techninis lygis, siekis būti konkurencingais besiplečiančiose rinkose (2 lentelė). Įsijungus į ES ekonominę erdvę daugiausia investuota į pieno produktų gamybą. Vidutinės metinės investicijos į vieną šio sektoriaus įmonę buvo apie 5 kartus didesnės nei vidutinės investicijos į maisto produktų ir gėrimų gamybos įmonę.

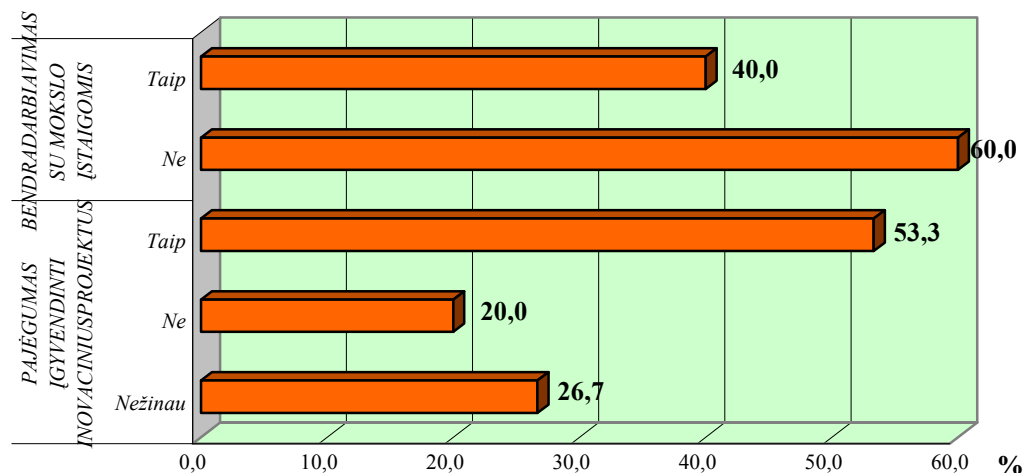
2 lentelė. Materialinės investicijos 2003–2007 m.

Rodikliai	Metai				
	2003	2004	2005	2006	2007
Apdirbamoji pramonė, mln. Lt	1643,9	1648,8	1999,0	2298,2	3176,4
Pokyčiai, palyginti su ankstesniaisiais metais, proc.	6,7	0,3	21,2	15,0	38,2
Maisto produktų ir gėrimų gamyba, mln. Lt	389,	436,0	388,0	457,6	589,8
Dalis apdirbamojoje pramonėje, proc.	23,7	26,4	19,4	19,9	18,6
Pokyčiai, palyginti su ankstesniaisiais metais, proc.	-2,7	11,9	-11,0	17,9	28,9

Šaltinis: *Materialinės investicijos ir statyba. – Nr. I–IV. – Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2008.*

Didesnės nei vidutinės buvo ir investicijos į mėsos produktų gamybos bendroves. Tam įtakos turėjo didėjančios eksporto gražinamosios išmokos (cukraus, pieno produktų sektoriuose), ES teikiamos paramos (SAPARD, EŽŪOGF) lėšos, kurių didžioji dalis susikoncentravo pieno ir mėsos produktų gamybos įmonėse, savo dydžiu lenkiančiose didžiąją rinkos subjektų dalį. Atliktos apklausos duomenys rodo, kad įmonės įvertina investicijų svarbą konkurencingumui – 2006 metais trys ketvirtadaliai respondentų padidino investicijas į gamybinius procesus ir tik 6,7 proc. iš jų tam tikslui neskyrė lėšų.

Šalies ūkio ir ekonomikos augimo pagrindas yra įmonės, įgyvendinančios inovacinius projektus ir orientuotos į naujausių žinių panaudojimą (Bekar, 2001). Apklausos rezultatai rodo, kad maisto produktų gamybos sektoriuje santykinai daug įmonių nebendradarbiauja su mokslo įstaigomis, o daugiau kaip ketvirtadalis visų respondentų nėra įvertinę savo inovacinio potencialo – nežino, ar jie pajėgūs įgyvendinti inovacinius projektus (2 pav.).

2 pav. Respondentų bendradarbiavimas su mokslo įstaigomis ir gebėjimai įgyvendinti inovacinius projektus

Įmonėms trūksta informacijos apie paraiškų rengimą ES lėšoms gauti inovacijų įgyvendinimo projektams, nežino visų verslo paramos institucijų galimybių, o įmonėms diegti inovacijas labiausiai trukdo rizikos baimė, didelės išlaidos, reikalingos inovacijų diegimui, kvalifikuotų darbuotojų stoka, valstybės paramos stoka. Didžiausiomis kliūtimis iš vyriausybės pusės konkurencingumo didinimui respondentai nurodo didelius mokesčius, nepalankią šalies ekonominę politiką ir biurokratizmą. Apklausos rezultatai rodo, kad įmonės pageidauja, jog daugiau dėmesio valstybė skirtų finansinės paramos priemonėms: 41,7 proc. respondentų nurodė, kad verslo plėtrą skatintų mokesčių lengvatos, trečdalis visų respondentų – kad lengvatiniai kreditai, paramos darbuotojų mokymams plėtra – 68,7 proc.

Pažymėtina, kad Lietuvoje yra visos pagrindinės ES šalyse senbuvėse SVV subjektams siūlomos finansinės paramos priemonės, tačiau trūksta individualių, atitinkančių konkrečios įmonės poreikius bei problemas, techninės paramos priemonių. Teikiama informacija bei konsultacijos yra bendro pobūdžio, neatsižvelgiama į įmonių vystymosi stadiją ar veiklos specifiką. Paramos priemonių specializacija reikalauja aukštos paramos teikėjų kvalifikacijos, specialių paramos programų paruošimo ir su tuo susijusių papildomų kaštų.

Atsižvelgiant į apklausos rezultatus, svarbu stiprinti bendravimą tarp verslo, mokslo ir valdžios institucijų, teikti pagalbą mažoms įmonėms įvertinant inovacinį potencialą bei rengiant paraiškas ES lėšoms gauti inovacinių projektų įgyvendinimui. Vis didesnę pripažinimą įgyja Porter koncepcija, kurioje teigiama, kad konkurencinis pranašumas pirmiausia priklauso nuo išteklių panaudojimo efektyvumo ir augančio produktyvumo (Porter, 1998). Klasterių sukūrimas maisto produktų ir gėrimų sektoriuje pagerintų tiek įmonių, tiek paties sektoriaus prisitaikymą prie inovacijų, pasiekti sinergijos efektą pagrindinėse klasterio funkcinės veiklos srityse – gamybos, valdymo, investicijų ir finansų, tyrimo ir išvystymo srityse dėl gamybos mastų ekonomijos. Daugelio tyrinėtojų nuomone, vienas iš efektyviausių būdų padidinti šalies ūkio – ypač smulkaus ir vidutinio verslo įmonių – konkurencingumą

globalinėje ekonomikoje yra klasteriai (Porter, 2008; Bekar, 2001; Feser, 1998). Šis požiūris remiasi nuostata, kad klasteriai sukuria palankesnes sąlygas didinti jiems priklausančių įmonių produktyvumą ir inovatyvumą, todėl jos įgyja pranašumą prieš individualiai veikiančius verslo subjektus. Ūkio šaka turi konkurencinių pranašumų, jeigu egzistuoja sinergijos tarp įmonių galimybės pradėti naują verslą ir pozityvi išorinė aplinka (informacijos gausa). Klasteriai užtikrina glaudžią mokslo tyrimo institucijų, universitetų ir verslo sąjungą bei spartų mokslinių atradimų pavertimą prekėmis.

Išvados

Lietuvos maisto produktų ir gėrimų sektoriuje vyrauja smulkios įmonės, kurios neturi pakankamai lėšų ir gebėjimų investuoti į inovacijų diegimą maisto ir gėrimų gamyboje, o tai tiesiogiai paveiks viso sektoriaus konkurencinę padėtį. Atsižvelgiant į tyrimų rezultatus galima teigti, kad:

- pagrindinės klasterizacijos prielaidos yra auganti tarptautinė konkurencija Europos Sąjungos ekonominėje erdvėje, reikalaujanti aukšto produktyvumo; nepakankami verslumo ir inovatyvumo įgūdžiai; kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas ir auganti išteklių kaina; Lietuvos maisto produktų ir gėrimų, ypač smulkaus ir vidutinio verslo, įmonės pavieniui nėra pajėgios įsijungti į tarptautinės gamybos grandis; žemas mokslo potencialo panaudojimas;

- klasterizacija turi teigiamą poveikį, nes didina ne vienos įmonės, bet viso sektoriaus konkurencingumą; užtikrina efektyvų žinių pavertimą pastoviai didėjančia ekonomine verte;

- klasterių susikūrimui yra reikalingos sąlygos – įmonių kūrimosi aktyvumas, aukščiausios grandies vadovų verslumas, rizikos kapitalas, aktyvus valstybės, verslo ir mokslo institucijų bendradarbiavimas;

- valstybei tenka svarbus vaidmuo didinant sektoriaus konkurencingumą ir klasterių inicijavimą. Valstybės paramos prioritetinės sritys skirstant ES fondus – finansinė parama aukštų technologijų įmonių infrastruktūrai; parama darbuotojų mokymams bei reforma švietimo ir mokslo sistemoje; investicijos į mokslinius tyrimus naujoms technologijoms; informacinės struktūros plėtra; rizikos kapitalo, paskolų rinkos plėtra.

Lietuvos maisto ir gėrimų sektoriui, kurio absoliučią daugumą sudaro smulkios ir vidutinės įmonės, o vidaus rinka yra maža, labai svarbu tinkamai pasinaudoti visomis priemonėmis tarptautiniam konkurencingumui stiprinti, viena iš jų – verslo klasterių inicijavimas bei skatinimas, mokslo technologijų platformų, jungiančių mokslo pasiekimus ir visuotinės kokybės vadybos nuostatas, kūrimas.

Literatūra

1. Bekar, C., Lipsey, R. G. (2001). Clusters and Economic Policy. Montreal: Policies for the New Economy.
2. Cho, D. S. (2005). The Nine Factor Model // From Adam Smith to Michael Porter: Evolution to Competitiveness Theory. World Scientific: Asia-Pacific Business Series, – Vol. 2.
3. Feser, E. J. (1998). Old and New Theories of Industry Clusters//Clusters and Regional Specialization: On Geography, Technology and Networks. London: Pion.
4. Jucevičius, R. ir kt. (2006). Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) kompleksinė studija. – www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/Kompleksine%20studija-2006_03_09-galutine.doc [2009 01 18].
5. Karlöf, B., Lövingsson, F. H. (2006). Vadybos koncepcijos ir modeliai nuo A iki Z. – Vilnius: UAB „Verslo žinios“.
6. Pelanienė, N., Stalgienė, A., Galnaitytė, A. (2008). Žemės ūkio ir maisto pramonės subjektų struktūra//Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2007. – Vilnius: LAEI.
7. Porter, M. E. (1998). Clusters and New Economics of Competition. – Harvard Business Review. November–December.
8. Porter, M. E. (2008). Competitive Advantage: Creating and sustaining Superior Performance. – New York: Free Press A Division of Simon & Schuster Inc.
9. Porter, M. E., Schwab, K. (2008). The Global Competitiveness Report 2008–2009. World Economic Forum. – <http://www.weforum.org/documents/GCR0809/index.html> [2009 02 05].
10. Roelandt, Th. J. A., Gilsing, V. A., Sinderen, J. (2000). Cluster-based Innovation Policy: International Experiences. Erasmus University Rotterdam, Research Memorandum 0012.
11. Rugman, M., Moon, H. C., Verbeke, A. (2005). The Generalized Double Diamond Model//From Adam Smith to Michael Porter: Evolution to Competitiveness Theory. World Scientific: Asia-Pacific Business Series, – Vol. 2.
12. Азоев, Г. Л. (1995). С кем и как Вы конкурируете // С кем и как делать бизнес. – Москва: Гиперокс.
13. Яковлев, А. (1990). Статистическая оценка уровня монополизации производства // Вестник статистики. № 9.

CLUSTERING – A POSSIBILITY TO INCREASE COMPETITIVENESS OF LITHUANIAN INDUSTRY OF FOOD AND BEVERAGES?

***Aldona Stalgienė, **Jolanta Paunksnienė**

**Lithuanian Institute of Agrarian Economics, Vilnius Gediminas technical university*

***Vilnius Gediminas technical university*

Summary

The article analyses the potential of the Lithuanian food and beverages industry to surmount the competitive pressure of EU markets under circumstances of a constantly changing environment and evaluates a possible development of competitive advantages of this sector, as well as an opportunity to increase its competitiveness by means of clustering. The article also emphasizes the importance of the state role in the development of the competitive food and beverages industry in Lithuania.

Keywords: competitiveness, competitive factors, competitive advantage, clusters, science and technology platforms.